

KAPCSOLAT A STATISZTIKAI INFORMÁCIÓS RENDSZERREL

DÖRNYEI JÓZSEF

Bevezetés

Utóbbi időben – úgy tűnik – előtérbe került a faktográfiai és a bibliográfiai tájékoztatás kapcsolata. Ezt az indokolt kérdést azonban főként a tudományos és a műszaki területekre vonatkozóan és „bibliográfus” szemszögből tárgyalták. A szerző most a másik „szomszédvár” egyik bástyájáról kísérli meg áttekinteni a terepet. Az a „bástya”, ahonnan az áttekintés történik, egy par excellence faktografikus (ha nem „a legfaktografikusabb”) bástya: *a statisztikai rendszer*, a maga mintegy másfél évszázada gazdagodó elméleti megállapításaival, valamint az informatika felé egyre nagyobb nyitottságával.

Innen nézve a már említett kétféle tájékoztatástípust, fel kellett ismerni számos probléma azonosságát; ennek ellenére meg kellett állapítani azt is, hogy a két terület szakemberei vajmi keveset tudnak egymás valós problémáiról és szakmai eredményeiről. Józserivel egymás nyelvét is alig értik meg, s a tudományos vizsgálódások is egymástól függetlenül, párhuzamosan folynak.

S bár a szerző jelen tanulmányával nem vállalkozik a kérdések közös szempontú megválaszolására, hanem csak betekintést kíván adni a másik terület műhelymunkájába, – a tapasztalatok cseréjéhez, a közös nyelv megteremtéséhez ez is hasznosnak bizonyulhat.

A statisztikai rendszer

Ebben a tanulmányban szeretnénk elkerülni azokat az akadémikus vitákat, vajon a statisztika inkább tudomány-e, vagy csak egy jól elhatárolt módszertan. Mindenesetre a statisztika létezik s a statisztika fogalma alatt legalábbis három különböző megközelítést értenek:

- azt a gyakorlati tevékenységet, amelynek eredményeképpen statisztikai adatokhoz jutunk,
- e tevékenység eredményeképpen kapott adatok halmazát, végül
- bizonyos módszertant, amely a statisztikai tevékenység ellátásához, illetve a statisztikai adatok elemzéséhez szükséges.

A *hivatali* (vagy kormányzati) *statisztika* az előzőeknek megfelelően, a lehetséges tevékenységek, adatok, illetve módszerek azon részhalmaza, amely a társadalmi-gazdasági

irányítás döntéseinek előkészítéséhez szükséges. Továbbiakban statisztika alatt mindig a hivatali statisztikát (makrostatisztikát) értjük, s ezáltal eleve eltekintünk a vállalati statisztika (üzemgazdasági vagy mikrostatistika) egész körétől.

A statisztika egységes rendszere szervezetileg – a statisztikáról szóló 1973. évi V. törvény alapján – egyrészt a központi, másrészt az ágazati, funkcionális és területi statisztikából áll. Ebben az egységes rendszerben, melynek szakmai irányítását a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) végzi, az adatgyűjtési, feldolgozási, tájékoztatási (közlési) és tárolási tevékenységet azonos elvek szerint kell végezni.

A statisztika tartalmilag – némi egyszerűsítéssel – gazdaságstatisztikára, népesedésstatisztikára (demográfiára) és társadalomstatisztikára osztható. Az előző, szervezeti alrendszerek, különböző arányban ugyan, de a statisztika mindhárom ágával foglalkoznak.

A hivatali statisztikai tevékenység túlnyomó részét – természetesen – a KSH végzi a központi apparátusával, valamint a decentralizált megyei és fővárosi statisztikai igazgatóságaival. Ez a statisztikai tevékenység bizonyos tervszerűséggel folyik, az évente kidolgozott

- adatgyűjtési,
- adatfeldolgozási és
- tájékoztatási

tervek alapján.

A három alaptevékenység közül számunkra most a tájékoztatás érdekes, bár a másik kettőhöz is óhatatlanul vissza kell nyúlni. A statisztikai tájékoztatás problémáit viszonylag könnyű összefoglalni, mivel az Európai Gazdasági Bizottság statisztikai értekezletének 1981. évi genfi ülésére éppen a magyar KSH készített vitaindító előterjesztést ebben a tárgyban.

A statisztikai tájékoztatás általános rendszere

A statisztikai tevékenység fő célja: a tájékoztatás, azaz a statisztikai adatok és elemzések közzététele. A közzététel módja, formája és eszközei függenek a felhasználóktól, akiket – a tájékoztatás szempontjából – három jól elhatárolható csoportba lehet sorolni:

- a gazdaság és a társadalom irányításáért felelős vezetőkre és vezető testületekre,
- a különböző szinteken és intézményeknél dolgozó szakemberekre,
- a szélesebb értelemben vett közvéleményre.

Mint hogy az első csoport részére történő tájékoztatás külön eljárás szerint történik, témánk szempontjából elsősorban az utóbbi két felhasználói csoport a mértékadó.

A tájékoztatás tartalma ugyancsak eleve befolyásolja az alkalmazott tájékoztatási módszereket. A statisztikai tájékoztatás ugyanis vonatkozhat

- titkos
- bizalmas (szolgálati használatú) és
- nyilvános

információkra. Ezek közül témánkat megint le kell szűkíteni a nyilvános információkra, bár a KSH Könyvtára és Dokumentációs Szolgálatának bizonyos eljárási szabályok figyelembevételével szolgálati használatú információkba való betekintésre is lehetőséget ad.

Az előzőek előrebocsátása után a statisztikai tájékoztatás jelenlegi fő formái a következők:

- statisztikai kiadványok közzététele,
- adathordozókon való adatátadás,
- adatbázisból való adatközlés,
- adatok közzététele az időszaki sajtóban,
- közvetlen (személyes) szóbeli és írásbeli tájékoztatás.

Úgy gondolom, hogy továbbiakban főként a tájékoztatás első három formájának problémáit érdemes szemügyre venni. Ez előtt azonban néhány szót a közvetlen tájékoztatásról.

Amennyiben a személyes információkérés konkrét statisztikai adatra (faktográfiai információra) vonatkozik, úgy a válaszadás elsősorban a KSH szakapparátusára tartozik. Ennek oka az, hogy egy statisztikai adat bármennyire egzakt tényadatnak látszik, az adatok jelentése, felhasználhatósága nagyban függ a szakszerű értelmezéstől, az adatgyűjtésnél, az adatellenőrzésnél és javításnál, stb. alkalmazott módszerek ismeretétől. Ezen ismeretek legkönnyebben – természetszerűen – a tematikusan szervezett szakstatisztikusoktól nyerhetők.

Amennyiben az információkérés bibliográfiai jellegű, tehát csak a kívánt adat lelőhelye érdekes, akkor a nyilvános adatokra vonatkozóan a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, a gépi adathordozókon vagy az adatbázisokban tárolt adatokra vonatkozóan a KSH Információs Szolgálat nyújt tájékoztatást. Az előző feladatmegosztás jellegéből adódóan a KSH Információs Szolgálat csak intézményekkel lép kapcsolatba.

A statisztikai kiadványok

A statisztikai tájékoztatás legáltalánosabb módja: statisztikai kiadványok kibocsátása. A statisztikai kiadványoknak három csoportját lehet megkülönböztetni:

- adatgyűjtemények,
- leíró-elemző (szöveges) kiadványok és
- módszertani anyagok.

Az *adatgyűjtemények* rövid bevezetésen kívül *csak* statisztikai táblákat tartalmaznak. Gyakoriságukat tekintve lehetnek *rendszeresek*, ezen belül

- évköziek, amelyek havi, negyedéves, stb. adatokat tartalmaznak, esetleg az évközzétől göngyöltve, s az előző év azonos időszakával hasonlítva (de gyakran csak *előzetes* tájékoztatásként),
- évenként ismétlődőek (évkönyvek, zsebkönyvek), amelyek a *végleges* adatokat tartalmazzák, esetleg többéves összehasonlítható visszatekintéssel, és
- több évenként megjelenők (pl. a népszámlálási adatok tíz évenként).

A *nem rendszeres* adatgyűjtemények általában egy-egy összeírás, vagy más külön adatfelvétel eredményeit tartalmazzák.

Az adatgyűjtemények egy része *összefoglaló* jellegű, s általában egy meghatározott tevékenységi területtel vagy ágazattal foglalkozik, pl. ipar, egészségügy, stb. Ezek az össze-

foglaló adatgyűjtemények, melyeket gyakran *adattáraknak* neveznek, sok részletező adatot tartalmaznak, főként abszolút számokban, s lehetőleg sok évre visszamenően. Időnként – módszertani vagy szervezeti változások miatt – a részletező adatok hosszabb távon abszolút értékben nem összehasonlíthatók. Ilyenkor az összekapcsolás általában csak láncindexek segítségével történhet meg, amelyhez célszerű a szakstatistikusok módszertani segítségét igénybe venni.

Az adatgyűjtemények mellett a statisztikai kiadványok másik csoportja: a leíró-elemző kiadványok, szöveges leírást tartalmaznak. Az ilyen kiadványokban is gyakoriak a statisztikai táblák vagy más formájú adatközlések, ezek azonban inkább a szöveges mondanivaló kísérői, illusztrációi. A nyilvános kiadványok nagyobb része könyvárusi forgalomba kerül a Statisztikai Kiadó Vállalat terjesztése útján. Ha a kiadványokról eddig elmondottak alapján szemügyre vesszük a KSH 1982. évi tájékoztatási tervét, úgy abban a rendszeres adatgyűjtemények csoportjából 45 kiadvány kiadása szerepelt. Ebből 39 volt nyilvános minősítésű, amelyekből 29 került könyvárusi forgalomba.

Utóbbiak közül az érdeklődésre leginkább számottartó

- a *Statisztikai Havi Közlemények*, amely a tárgyhot követő hó 24-én jelenik meg kb. 100 oldal terjedelemben, s a legfrissebb adatokat tartalmazza; ez az adatkör természetesen szűkebb,
- a *Magyar Statisztikai Zsebkönyv* a tárgyév után kb. 3 hónappal jelenik meg; éves adatokat összehasonlíthatóan tartalmaz. Ez a legnépszerűbb kiadvány, évente kb. 20 ezer példányban fogy el és orosz, angol és német nyelven is kapható,
- a *Statisztikai Évkönyv* az igényes közvélemény számára készül; a tárgyév után 6–7 hónappal később jelenik meg.

Az előzőekhez hasonlóan egyes ágazatokra (pl. ipar, mezőgazdaság, stb.), sőt megyékre vonatkozóan is megjelenik évente statisztikai zsebkönyv, illetve évkönyv. Mint-hogy ezek vonatkozási köre szűkebb, így viszont sokkal részletesebb adatokat tartalmaznak.

A nem rendszeresen megjelenő adatgyűjtemények kategóriájából 1982-ben 22 kötetet tervezett a KSH. Ezek közül csak 2 kötet nem volt nyilvános és 11 került árusításra, pl. a „*Mezőgazdasági Adattár*” 5. kötete vagy a „*Községek főbb adatai*”. Szöveges, elemző és speciális jelentés 85 készült, ezek közül azonban már csak 42 volt nyilvános és csak 10 került a könyvesboltokba.

A tájékoztatási tervben 35 módszertani kiadvány szerepelt; ezek kivétel nélkül mind nyilvánosak voltak. Ezek közé tartoztak a KSH „bibliográfiai” kiadványai: a különböző adatkatalógusok is. Ezekre azonban még visszatérünk.

Az adathordozókon való adatátadás

A statisztikai hivatalok és az egyes államigazgatási szervek számítógépesítése az adatközléseknek egy új formáját: az adathordozón történő adatközléseket hozta létre.

Adathordozón, ebben a vonatkozásban csak mágneses adathordozókat: mágnesszalagot, mágneskazettát, floppy-disc-et értünk. Az adathordozón történő adatközlések két irányúak lehetnek:

- a statisztikai hivatalok adatokat vesznek át ún. igazgatási (adminisztratív) file-okból,
- a statisztikai hivatalok adnak át statisztikai adatokat más államigazgatási szerveknek a párhuzamos adatgyűjtések kiküszöbölése érdekében.

Az adatátadás technikai problémáinak egy része az egyes államigazgatási szervek különböző számítógép típusaiból adódik. Az eltérő technikai követelmények országos szabványokkal, valamint konverziós eljárásokkal hidalhatók át. A statisztikai hivatal előre meghirdetheti, például, hogy milyen szabvány szerint, milyen kódban és jelsűrűséggel hajlandó adatokat átadni mágnesszalagon. Ezen túlmenően azonban a technikai követelmények közé tartozik elvben olyan dokumentáció rendelkezésre bocsátása is, amelyből kitűnik a file- és rekordszerkezet, a blokkolási tényező, a file-ban alkalmazott kódok értelmezése, és – amennyiben az állomány automatikus javításon ment keresztül – a javítási algoritmus.

A technikai jellegű problémák közé tarthat az átadás költségtérítésének kérdése. Ezen a téren többféle álláspont lehetséges:

- az átadás ingyenes, a költségeket a mindenkori átadó vállalja;
- az átadással kapcsolatos gépi és önköltség (mágnesszalag + átmásolás) térítendő meg és az átadott adatok információértéke figyelmen kívül marad;
- az adatoknak nemcsak gépi ráfordítása van, hanem költségtényező az adatgyűjtés, az adatrögzítés és az adatjavítás tágabb önköltsége is, végül
- figyelembe vehető az átadott adatok hipotetikus információértéke (használati értéke) is; ebben az esetben lényegileg vagy önkényes ármeghatározás vagy kölcsönös ármegállapodás van.

A Központi Statisztikai Hivatal rendelkezése szerint az átadásokat az adatgyűjtést elrendelő állami szerv (általában a KSH) engedélyezi, az átadás szabványos dokumentáció kíséretében történik és az átadásért csak a gépi önköltség számítható fel. Az adatátadás tartalmi problémái az átadott adatok további sorsával kapcsolatosak. Átadhatók mikroadatok (elemi adatok) és makroadatok (aggregált adatok). Mikroadatok esetében alapkövetelmény, hogy a rekordokból minden olyan azonosító ismérvet eltávolítsanak, amely révén az adatszolgáltató megállapítható (felismerhető) lenne. Ez a követelmény gyakran nem teljesíthető, ezért a helyes álláspont valószínűleg az lenne, ha mikroadatok átadására csak kivételesen kerülne sor. Az előző, ún. „privacy” problémán túlmenően problémát jelenthet az értelmezés kérdése is. Az adatátvevő a mikroadatokból esetleg az eltérő értelmezés miatt nem tudja reprodukálni a statisztikai kiadványok anyagát és ezáltal kérdésessé válhat az adatok – feldolgozások – megbízhatósága. Számos esetben a mikroadatállomány minősége fokozatosan javul, s így az átadás után további javítások válnak szükségessé. Ebben az esetben megszűnik az összhang az azonos forrásból származó és elvileg azonos tartalmú adatállományok között.

Súlyosabb módszertani probléma merülhet fel akkor, ha az adatátvevő a rendszereken átvett adatokat megőrzi (pl. adatbázisban) és azokból idősorokat kíván képezni. Mivel

az idősorokhoz használt adatokat az összehasonlíthatóság érdekében számos esetben utólag módosítani kell (pl. az utolsó év szerkezetére hozni, vagy módszertani változtatásokat átvezetni, stb.), nehéz biztosítani az átadott adatok egységes módszerű átdolgozását.

Makroadatok átadásánál az előző problémák némileg egyszerűsödnek. Az ilyen adatok azonban erősen korlátozzák az átvevők feldolgozási szabadságfokát, így azok általában nem ilyen igényelnek.

Adatbázisból történő adatközlés

Az utóbbi időben a statisztikai hivatalok egyre nagyobb hányadában kerülnek használatba statisztikai tartalmú *adatbázisok* (adatbankok). Ennek a problémakörnek fontos műszaki és adatfeldolgozási vonatkozásai vannak, ezeknél is fontosabbak azonban az adatbázisoknak a statisztikai rendszeren belül elfoglalt helyére és szerepére, valamint tartalmi problémáira vonatkozó kérdések.

Mivel az adatbázisok használata során nagyfokú automatizmus érvényesül, ahhoz, hogy az adatbázisban tárolt adatokról a felhasználó statisztikus tudomást szerezhesen, valamint az onnan nyert adatokat egyértelműen értelmezhesse, a konkrét adatokat fizikailag tartalmazó „tárgyadatbázis rendszert” egy ún. „metaadatbázis” rendszernek kell körülvennie. Utóbbi alatt a „tárgyadatbázis rendszer” tartalmát leíró rendszert értjük; tehát a fogalmi szótárak, mutatókatalógusok, nomenklátúra-jegyzékek stb. összefüggő, egymásra utaló rendszerét. (Ezt a fogalmat felfoghatjuk az ismert „data dictionary/directory” fogalomnak statisztikai környezetre való alkalmazásaként.) Világos, hogy a statisztikus felhasználó számára az adatbázis rendszer csak a „metarendszeren” keresztül kell, hogy megjelenjen. Ennek kell lennie annak a „hídnak”, amely a statisztikust a számítógéppel összeköti. Ennek a hídnak tehát úgy kell funkcionálnia, hogy azon a statisztikus – különösebb számítástechnikai tudás nélkül – át tudjon menni úgy, hogy az végül is a géphez vezessen.

A számítógépben tárolt adatok elérése és az adatok visszanyerése két módon történhet:

- kötegelt módon és
- közvetlen, online eléréssel, terminálon keresztül.

A közvetlen adatelérés megkívánja azonban, hogy a „metaadatbázis” vagy annak legfontosabb része (adatszótár) is a számítógépben legyen elhelyezve és ugyancsak közvetlenül hozzáférhető legyen.

A hozzáférés ilyenkor két irányú:

- a felhasználó saját nyelven megfogalmazott adatkérését az adatszótár ellenőrzi és kiegészíti olyan technikai információkkal, amelyek az adatbázison belüli keresés számára szükségesek; ebben a szakaszban kell gondoskodni az adatkérő jogosultságának és az adatok konkrét elérhetőségének (privacy) automatikus értékeléséről;
- a felhasználó a képernyőn megjelent adatokat kívánja közvetlenül értelmezni; ilyenkor egy ún. „HELP” funkció segítségével felvilágosítást kér a metaadatbázisból a kapott adatok tartalmára, jelentésére vonatkozóan.

Belátható, hogy mindkét követelmény – az adatvédelem és az adatértelmezés – ki-elégítése a közvetlen elérésű statisztikai adatbázisoknál fokozott nehézséget jelent, különösen mikroadatok elérhetősége esetén.

Mivel az adatbázisok tartalmának karbantartása, aktualizálása a közvetlen elérés esetén nagyobb gyakorisággal kell, hogy történjék, a „tárgyadatbázis” és a „metaadatbázis” összhangjának fenntartása még sok elvi és módszertani probléma megoldását igényli.

A KSH adatrendszer koncepciója

Mint az előzőekből kitűnik, az adatbázisokból történő tájékoztatás jelentősége egyre nő. Ezt felismerve, a KSH-ban az adatbázisok fejlesztése 1971/72-ben indult meg, s 1974-től kezdődően folyamatosan a következő alrendszerek kezdték meg működésüket:

- I–STAR (Ipar)
- K–STAR (Külkereskedelmi áruforgalom)
- L–STAR (Munkaügy)
- B–STAR (Beruházás)
- M–STAR (Mezőgazdaság)
- T–STAR (Településhálózat)
- P–STAR (Vállalati pénzügy)
- N–STAR (Népszámlálás)

Jelenleg az E–STAR (Építőipar) alrendszer fejlesztésének befejezése várható a közeljövőben. A felsorolt alrendszerekhez csatlakoznak az ún. statisztikai nyilvántartások is, mint pl. a V–STAR, a gazdálkodó egységek nyilvántartása. Az adatbázisok fejlesztésének előrehaladása szükségszerűen felvetette az egész adatrendszer komplex fejlesztésének végiggondolását. Az erre vonatkozó koncepció első változata 1977-ben került kidolgozásra és az 1979-ben vált a KSH fejlesztési terveinek egyik központi kérdésévé. Ennek a koncepciónak értelmében *statisztikai adatrendszer* alatt a statisztikai rendszerben gyűjtött és tárolt adatok összességét értik, a hozzátartozó dokumentációval és módszertannal együtt. A fejlesztési koncepció alapján, a kezdetben elkülönítetten szervezett adatbázisokat egyetlen összefüggő egészévé (STAR-rendszer) kellett továbbfejlesztetni, továbbá gondoskodni kellett e rendszer tartalmának meghatározásáról, azonosításáról és leírásáról *biztosító adatközlésről* (metaadatbázis).

A KSH adatbázis rendszerével kapcsolatban talán érdemes megemlíteni, hogy jelenleg kb. 120 millió adatot tárol (a népszámlálás nélkül), a témától függően 6–12 éves időszakra visszamenően.

A statisztikai adatközlés felépítése

A módszertani kiadványoknál már utaltunk a KSH „bibliográfiai” kiadványaira: a különböző adatközlőre. Minthogy a könyvtárosok, bibliográfusok és általában tájé-

koztatással foglalkozók részéről ezek kevésbé ismertek, ugyanakkor jelentőségük nem hangsúlyozható eléggé, ezért ezekre érdemes részletesebben kitérni.

A katalógusok a statisztikai tevékenység alábbi három szakaszának eredményeire vonatkoznak:

- adatgyűjtés,
- adattárolás (adatbázisok),
- közlés (kiadványok).

A katalógusok – értelemszerűen – három típusra oszlanak

- *forráskatalógusok* (csak az adatgyűjtések és az adatbázisok esetében), amelyek visszautalnak a begyűjtött és a tárolt adat eredetére, ezek csak a rendszertervezők és szakstatistikusok szűkebb köre számára állnak rendelkezésre,
- *tartalmi katalógusok* a statisztikai tevékenységek eredményeinek megfigyelésénél és nyilvántartásánál alkalmazott tartalmi egységek: az adatbázisoknál a mutatók, az adatgyűjtéseknél és a kiadványoknál az ún. tartalmi logikai egységek strukturált felsorolását tartalmazzák,
- *tájékoztató katalógusok*, amelyek a felhasználók részére a tartalom szerinti visszakeresést teszik lehetővé egy KWOC-index formájában.

Az adatdokumentációs rendszer belső kapcsolatát két eszköz biztosítja:

- a tartalmi leírások célját szolgáló *közös tárgyszókészlet* és
- a tartalmi leírások csoportosítására a statisztika egész területét lefedő *tárgykör rendszer*.

A tárgyszókészlet kialakításánál nem egy tezausz létrehozásából, hanem a mutatók és a logikai egységek leírásának számítógépes szövegelemzéséből indultunk ki, melyet szakértők vizsgáltak felül. A tárgyszavak között nem engedtünk meg explicit hierarchiákat, így a leírások tartalmi azonosítása a tárgyszavak szabad asszociációjával történik. Jelenleg a közös tárgyszókészlet kb. 1000 tárgyszóból áll. A tárgykör rendszert bizonyos szakmai „önkénnyel” állítottuk össze, mivel eddig nem volt ismert a statisztika tárgyköreinek egységesen elfogadott és használt rendszere.

Az adatdokumentációs rendszer elemei közti kapcsolatokat az ábra mutatja be.

1983-ban az ismertett adatdokumentációs rendszernek az alábbi kötetei hozzáférhetők, vagy lesznek hozzáférhetők:

- A statisztikai fogalmak meghatározásainak jegyzéke;
- A statisztikai osztályozások jegyzéke;
- A központi statisztikai adatgyűjtések tartalmi katalógusa, 1983;
- Az igazgatási statisztikai adatgyűjtések tartalmi katalógusa, 1982;
- A központi és az igazgatási statisztikai adatgyűjtések összevont tájékoztató katalógusa 1982. I–II.;
- A statisztikai adatbázisok mutató katalógusa, 1983;
- A statisztikai adatbázisok nomenklátúra katalógusa, 1983;
- A statisztikai adatbázisok tájékoztató katalógusa, 1983;
- A KSH kiadványainak tartalmi katalógusa, 1983;
- A KSH kiadványainak tájékoztató katalógusa, 1983.

... s végül, kapcsolat a könyvtárakkal

Az előző vázlatos ismertetésből valószínűleg kitűnhetett annak a Bevezetésben még csak megemlítezett állításnak a helytálló volta, hogy a faktografikus rendszerek egyikénél: a statisztikai rendszernél is kialakult egy (párhuzamos) tájékoztatási eszköztár és eljárás mód, melynek problémái sokban hasonlatosak a bibliográfiai tájékoztatásával.

Ezen túlmenően az ismertetés azt is célozta, hogy a könyvtári tájékoztatási (referenz) szolgálatok áttekintést kapjanak a KSH tájékoztatási rendszeréről és eszközeiről. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy ezekhez a szolgáltatásokhoz is fordulhatnak statisztikai információ iránt érdeklődők. Az erre való felkészülés, még konkrétan, a következő módokon történhet:

- a könyvtárak az előzőekben felsorolt katalógusokat (de főként a kiadványkatalógusokat) beszerezik azzal, hogy azok használatát elsajátítva, bibliográfiai jellegű tájékoztatásokat szolgáltatassanak, ezen túlmenően
- kiépitik a kapcsolataikat a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat Információszolgáltatási osztályával (Budapest, II., Keleti Károly u. 5–7.), valamint a KSH Információszolgálatával (Budapest, II., Budai László u. 1–3.) és faktografikus információigény esetén a kérést hozzájuk továbbítják.

A tájékoztatási feladatok ilyen koordinációja mellett célszerű lenne a hasonló problémák megoldásánál nyert tapasztalatok szervezett cseréje. Az ismertetésből kitűnhetett, hogy az adatkatalógusrendszer (katalógusrendszer) kialakítása, strukturálása tipikusan olyan terület, amelynél a bibliográfusok jelentős szakmai támogatást adhatnának, az adatbázis rendszerek (főként az esetleges online metaadatbázis) tervezése, bevezetése és számítógépes üzemeltetése terén szerzett tapasztalatok viszont a statisztikai fejlesztők körében összpontosulnak.

IRODALOM

1. A Központi Statisztikai Hivatal 1982. évi tájékoztatási terve 3. sz. melléklet a Központi Statisztikai Hivatal 1982. évi munkatervéhez, KSH, Budapest, 1982.
2. A statisztikáról szóló 1973. évi V. törvény és végrehajtási jogszabályai, KSH, Budapest, 1975.
3. Az Európai Gazdasági Bizottság Európai Statisztikusok Értekezlete 29. plenáris ülésén előterjesztett két elvi-módszertani téma alapdolgozatai, a kiegészítő hozzászólások és az elhangzott vita összességese, Statisztikai Hivatalok és Nemzetközi Szervezetek tevékenységéből 53. KSH, Budapest, 1982.
4. BALÁZS Sándor: Faktográfiai tájékoztatás – direkt információ – adatkatalógus. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 28. évf. 1981. 8–9.sz.
5. DOMONKOS Miklósné: Hol a határ? Van-e határ? (Faktográfiai és bibliográfiai adatkatalógus). = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 30. évf. 1982. 3. sz.
6. DÖRNYEI József: Statisztikai integráció és metainformáció, informatikai megközelítésben. = Statisztikai Szemle, 1983.
7. GYÖRKI Ildikó: Statisztikai adatbázis rendszer a Központi Statisztikai Hivatalban. = Statisztikai Szemle, 1980. Budapest
8. KÖVES Pál – PÁRNICZKY Gábor: Általános statisztika I. köt. KJK. Budapest, 1981.